

Sustav računa održivog turizma RH i potreba za razmjenom podataka

dr.sc. Neven Ivandić
dr. sc. Izidora Marković Vukadin

Sadržaj

- Polazište
- Satelitski račun turizma: ograničenja
- Metodološki okvir Satelitskog računa održivosti turizma
- Odnos između satelitskog računa održivosti turizma i UNWTO inicijative Measuring the Sustainability of Tourism (MTS)
- Primarna istraživanja
- Istraživanje ZP (sadržaj i način provedbe)
- Razmjena podataka

Polazište

- U Hrvatskoj je svima intuitivno jasna važnost turizma za gospodarstvo i gospodarski rasti
- Dugoročan održivi razvoj zahtijeva bitno dublje razumijevanje veličine i međusektorskih odnosa koje turizam generira

Uspostava međunarodno harmoniziranog satelitskog računa turizma u sustav statistike turizma bitno je unaprijedila informacijske pretpostavke za vođenje uspješne turističke politike

Turizam: koncept određen potražnjom

Turizam se ne definira prirodom proizvoda, korištenim inputima ili tehnikom proizvodnje, nego pozicijom kupca – posjetitelja

Definicija
određena
potražnjom

- Iz perspektive potražnje: turizam je skup aktivnosti posjetitelja i njihovu kupnji različitih proizvoda i usluga
- Iz perspektive ponude: turizam je skup proizvodnih aktivnosti pretežito namijenjenih potrebama posjetitelja

Preporučena klasifikacija proizvoda i turističkih djelatnosti

Razumijevanje turizma kao amalgama različitih industrija od ključne je važnosti za mjerenje ekonomskog doprinosa, ali i utjecaja turističke aktivnosti na okoliš

PROIZVODI	TURISTIČKE DJELATNOSTI
A Proizvodi za potrošnju	
A.1. Proizvodi karakteristični za turizam	
1. Usluge smještaja za posjetitelje	1. Smještaj za posjetitelje
1.a Usluge smještaja za posjetitelje osim onih u 1.b	1.a Smještaj za posjetitelje osim onih u 1.b
1.b Usluge smještaja vezane uz sve vrste vlasništva nad kućama i stanovima za odmor	1.b Smještaj vezan uz sve vrste vlasništva nad kućama i stanovima za odmor
2. Usluge posluživanja hrane i pića	2. Djelatnost posluživanja hrane i pića
3. Međugradske željezničke putničke usluge	3. Željeznički putnički prijevoz
4. Usluge cestovnog putničkog prijevoza	4. Cestovni putnički prijevoz
5. Usluge vodenog putničkog prijevoza	5. Vodeni putnički prijevoz
6. Usluge zračnog putničkog prijevoza	6. Zračni putnički prijevoz
7. Iznajmljivanje opreme za prijevoz putnika	7. Iznajmljivanje opreme za putnički prijevoz
8. Usluge putničkih agencija i ostale usluge rezervacija	8. Putničke agencije i ostale aktivnosti pružanja usluga rezervacija
9. Usluge kulture	9. Kultura
10. Sportske i rekreacijske usluge	10. Sport i rekreacija
11. Za pojedinu zemlju specifični proizvodi karakteristični za turizam	11. Trgovina na malo proizvodima karakterističnim za turizam specifičnim za pojedinu zemlju
12. Za pojedinu zemlju specifične usluge karakteristične za turizam	12. Za zemlju specifične aktivnosti karakteristične za turizam
A.2. Proizvodi povezani s turizmom	
A.3. Proizvodi koji nisu povezani s turizmom	
B Proizvodi koji nisu za potrošnju	
B.1. Dragocjenosti	
B.2. Ostali proizvodi koji nisu za potrošnju	

Metodološka pojašnjenja

- Temelj TSSA je bilanciranje tokova materijala i energije unutar definiranih granica sustava.
- Za svaki proces određuju se ulazni i izlazni parametri te se uzimaju u obzir tokovi između pojedinih procesa
- U turizmu primjena analize životnog ciklusa do sada nije bila jako raširena, zbog složenih sistemskih granica, jer jedan turistički proizvod može biti višestruki spoj raznih roba i usluga iz različitih gospodarskih sektora te je jasno razgraničenje udjela u potrošnji energije i materijala vrlo složeno
- Turistički proizvodi nisu standardizirane usluge; oni mogu biti pojedinačne usluge kao npr. noćenja u hotelu, ali i kombinirani elementi putovanja

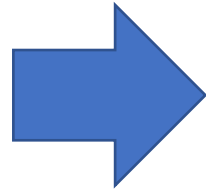
Satelitski račun turizma

- Međunarodno harmonizirana metoda mjerenja izravnih ekonomskih učinaka turizma na gospodarstvo
- Obuhvaća deset računa/tablica i 5 makroagregata kao pokazatelja veličine turizma u nacionalnom gospodarstvu

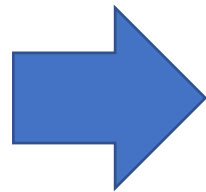

Satelitski račun turizma: ograničenja

ograničenje samo na
izravne učinke turizma

**Nedostaju barem
tri aspekta
utjecaja turizma**

**Mjerenje neizravnog i ukupnog
ekonomskog doprinosa turizma**

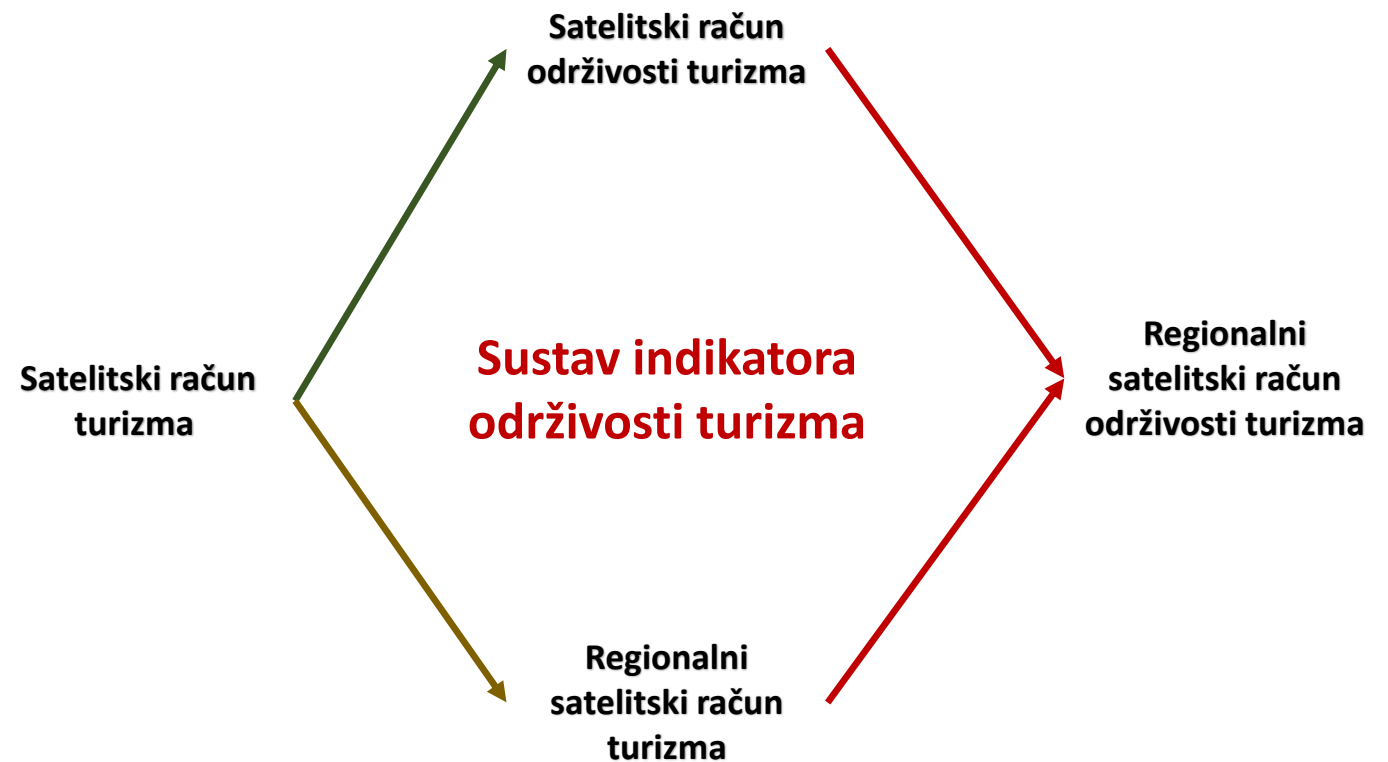
(analiza prethodno provedena na temelju input-output modela)

**Regionalna analiza ekonomskih
učinaka na regionalnoj analizi**

**Usporedno i metodološki
utemeljeno te ujednačeno mjerenje
ekonomskih i okolišnih utjecaja
turizma**

Sustav satelitskih računa održivosti turizma RH

- U potrazi za rigoroznim i konzistentnim metodološkim okvirom, Institut za turizam, u suradnji s Ministarstvom turizma i sporta, pokrenuo razvoj sustava satelitskih računa održivosti turizma RH
- Projekt je pokrenut u okviru Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026., Reformska mjera C1.6. R1 Povećanje otpornosti i održivosti turističkog sektora
- Metodološki okvir TSSA ugrađen je u nacionalno ekonomsko računovodstvo i računovodstvo okoliša, kao i metodologiju satelitskog računa turizma

Dijelovi projekta

PRISTUP USPOSTAVLJANJU SUSTAVA SATELITSKIH RAČUNA ODRŽIVOG
TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE S AKCIJSKIM PLANOM

USPOSTAVLJANJE METODOLOŠKOG OKVIRA SUSTAVA SATELITSKIH RAČUNA
ODRŽIVOG TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE - feasibility studija

ANALIZA I PRIPREMA PODLOGA ZA PROVEDBU POTREBNIH PRIMARNIH
ISTRAŽIVANJA

IZRADA SATELITSKOG RAČUNA ODRŽIVOG TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE
(NUTS-1, HRO)

IZRADA INDIKATORA ODRŽIVOSTI TURIZMA KAO PODLOGE NOVOG ZAKONA
U TURIZMU

IZRADA REGIONALNIH SATELITSKIH RAČUNA TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE

IZRADA REGIONALNIH SATELITSKIH RAČUNA ODRŽIVOG TURIZMA REPUBLIKE
HRVATSKENALNIH SATELITSKIH RAČUNA TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE

DISEMINACIJA

Metodološki okvir

Planirana struktura TSSA za Hrvatsku integrira:

- osnovne satelitske račune turizma
- ekološke račune te
- turističke agregate

Sukladno definiranoj strukturi turističkih proizvoda i turističkih aktivnosti, računi turističke potrošnje i proizvodnje proširuju se:

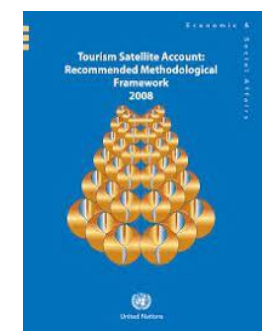
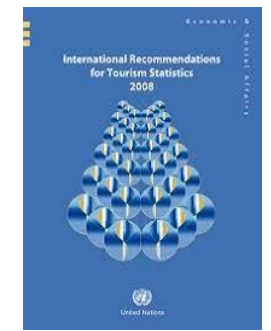
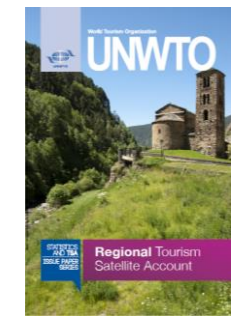
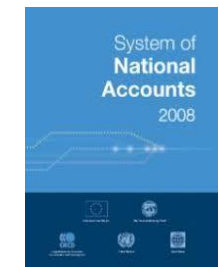
- Računom vodnih tokova
- Računom tokova energije
- Računom otpada
- Računom emisije stakleničkih plinova

22.7.2011 | Official Journal of the European Union | L 192/1

I
(Regulation amending)

REGULATIONS

REGULATION (EU) No 493/2011 OF THE EUROPEAN PARLIAM AND OF THE COUNCIL
of 6 July 2011
on European environmental economic accounts
(first time EEA release)

Primjer: rezidencijalno vs teritorijalno načelo

Table 2: Tourism industries energy flow account (joules⁷)

Physical supply table for energy		Production energy products & Generation of residuals							Electricity and gas supply	Other industries	Households	Accumulation	Flows from the rest of the world Imports	Flows from the environment	TOTAL
		Tourism industries													
		Accommodation for visitors	Food & beverage serving	Passenger transport	Culture, sports & recreation	Other tourism ind.	Total tourism ind.								
		Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Total	Tsm Total						
1. Energy from natural inputs															
Natural resource inputs															
Inputs of energy from renewable sources															
Other natural inputs															
2. Energy products															
Total production of energy products															
3. Energy residuals															
Total energy residuals															
4. Other residual flows															
Residuals from end-use for non-energy purposes															
Energy from solid waste															
TOTAL SUPPLY															
Physical use table for energy		Intermediate consumption; Use of energy resources; Receipt of energy losses							Electricity and gas supply	Other industries	Final consumption	Accumulation	Flows to the Rest of the world Exports	Flows to the environment	TOTAL
		Tourism industries													
		Accommodation for visitors	Food & beverage serving	Passenger transport	Culture, sports & recreation	Other tourism ind.	Total tourism ind.								
		Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Tsm Total	Total	Tsm Total						
1. Energy resources															
Natural resource inputs															
Inputs of energy from renewable sources															
Other natural inputs															
2. Energy products															
Transformation of energy products - Total															
End-use of energy products by SIEC class															
Coal															
Peat and peat products															
Oil shale / oil sands															
Natural gas															
Oil															
Biofuels															
Waste															
Electricity															
Heat															
Nuclear fuels and other fuels															
Total end-use for energy purposes															
End-use for non-energy purposes															
3. Energy residuals															
Total energy residuals															
4. Other residual flows															
Residuals from end-use for non-energy purposes															
Energy from solid waste															
TOTAL USE															

NB: Dark grey cells are null by definition

Source: UNWTO Linking the TSA and SEEA: a technical note

Izazov:

Kako u definirani račun uključiti utjecaj (stranih):

- Kuća i stanova za odmor
- Prijevoznih sredstava
- Osobnih automobila
- Jahta i brodova za odmor
 - Marina
 - Charter
- Trgovine na malo koji nisu uspostavljeni u osnovnom metodološkom okviru

Postavljeni metodološki okvir generira brojne izazove

Pristupi mjerenju

- Napuštanje načela da se svi tokovi iskazuju u monetarnim i mjerljivim veličinama
- Sadržaj se prilagođava različitim mjerljivim veličinama okolišnih računa

Granice proizvodnje

- Načelo rezidentnosti ekonomskih subjekata ne može se primijeniti na sagledavanje okolišnih utjecaja dolaznog (turizma) zbog utjecaja stranih prijevoznih sredstava (npr. kruzinge, zrakoplovi, brodovi, ali i osobni automobili)

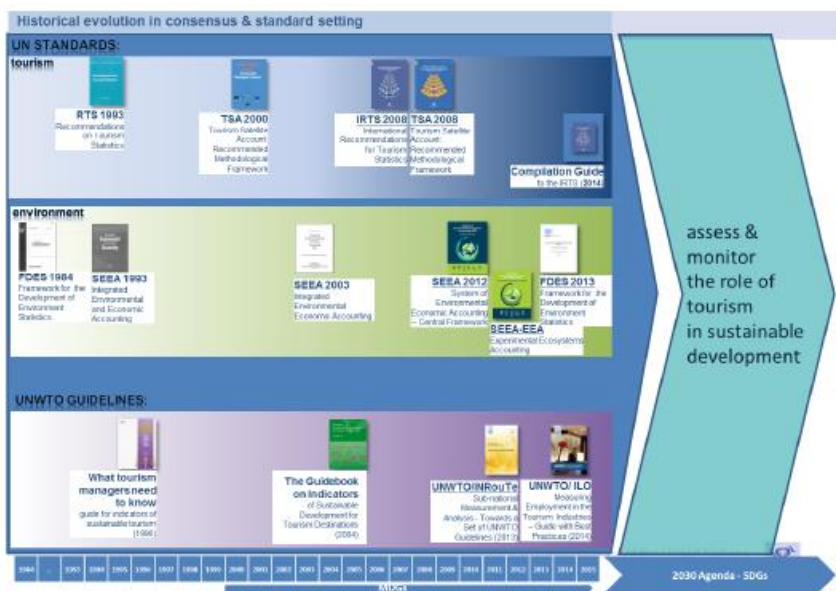
Klasifikacija proizvoda i turističkih djelatnosti

- Uključivanje u obuhvat prijevoznih sredstava u stranom vlasništvu (zrakoplovi, kruzeri, autobusi..)
- Uključivanje osobnih automobila
- Sagledavanje utjecaja kuća i vikendica u stranom vlasništvu

Prepoznati izazovi podrazumijevaju bitno prošireni analitički aparat:

- Unapređenje postojeće statistike turizma (prilagođavanje pojedinih istraživanja kao što je TOMAS)
- Provođenje novih primarnih istraživanja

UNWTO inicijativa Measuring the Sustainability of Tourism (MTS)

DIMENSION	
ECONOMIC	Tourism industry value added
	Tourism GDP
	Tourism establishments
	Tourism expenditure
	Tourism infrastructure assets
	Employment in tourism
ENVIRONMENTAL	Demographics of tourism establishments
	Investment & Infrastructure
	Water use in tourism industries (including wastewater flows)
	Energy use in tourism industries
	GHG emissions generated by tourism industries
	Solid waste generated in tourism industries
SOCIAL	Land use (including marine areas)
	Ecosystem condition and services for tourism related areas
	Wildlife in protected areas/parks
	Green jobs
	Culture/heritage
	Health outcomes
SOCIAL	Education
	Community
	Visitor perception
	Tourism governance
	Accessibility
Decent work	

Sustav satelitskih računa održivosti turizma

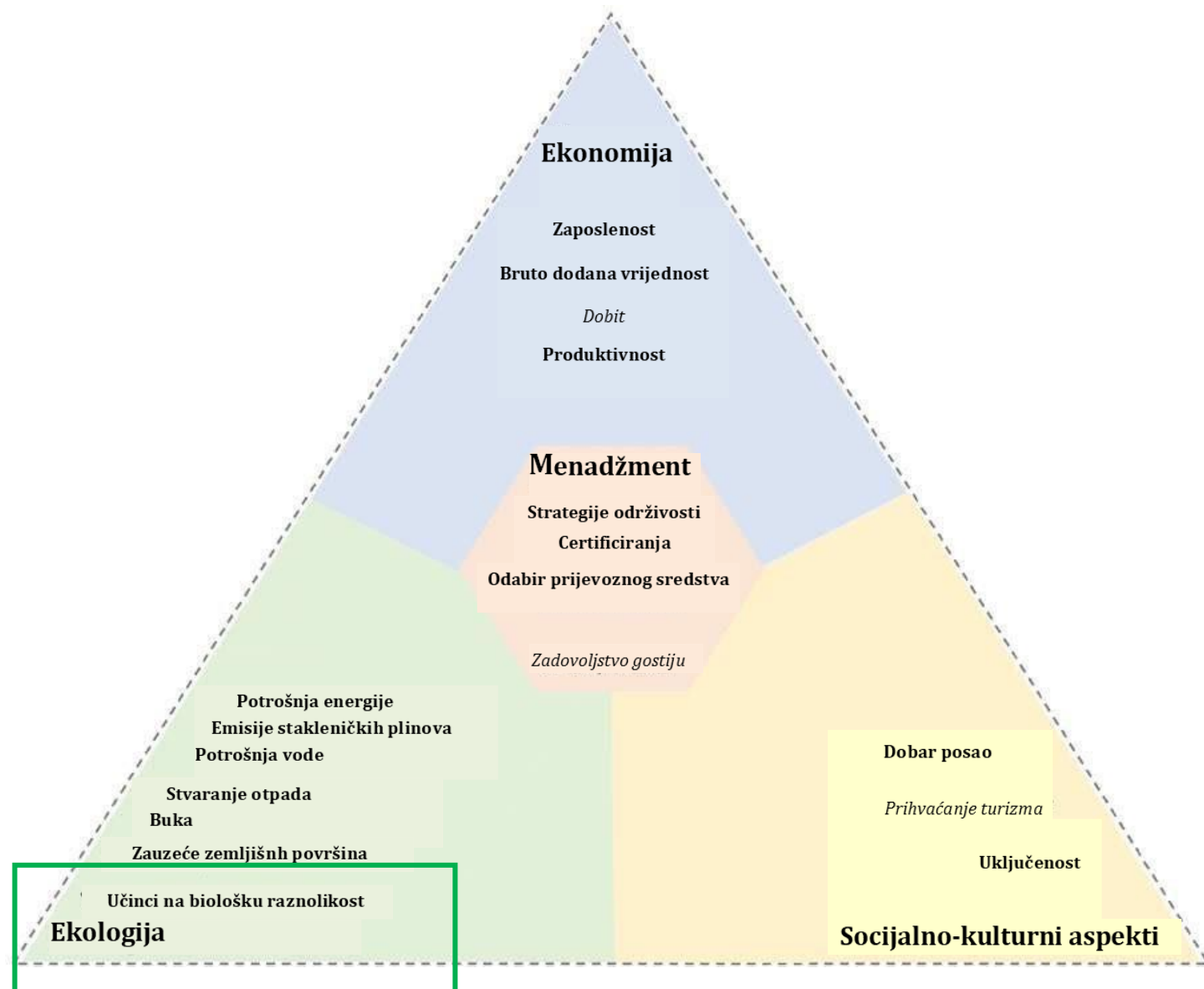
- Polazi od istog metodološkog okvira kao MTS
- Fokusira se na iste pokazatelje turističke aktivnosti (označeni crvenom bojom) uz istodobno rigorozan, međusobno povezan i konzistentan te međunarodno harmoniziran sustav generiranja provjerenih podataka o ekonomskih i okolišnim utjecajima turizma na nacionalnoj i regionalnoj razini

Okvir za testiranje i razvoj metodologije

Primjer dobre prakse

Primjer njemačkog sustava mjerenja održivosti turizma

-izrada satelitskog računa održivosti turizma, 2021

Što je obuhvaćeno TSA metodologijom 2016.

- Usluge botaničkih i zooloških vrtova
- Usluge prirodnih rezervata uključujući i zaštitu divljih životinja (poslovanje, zaštita i održavanje nacionalnih parkova, parkova prirode i rezervata uključujući i menadžment posjeta),
- Želimo ispuniti i proširiti zadani okvir

Kako do podataka?

Sekundarni izvori podataka (MINGOR + JU)

```
graph TD; A[Sekundarni izvori podataka (MINGOR + JU)] --> B[Deset grupa primarnih istraživanja]; B --> C[Istraživanje veličine i strukture usluga povezanih s posjetama zaštićenim prirodnim područjima i zaštićenoj kulturnoj baštini];
```

Deset grupa primarnih istraživanja

Istraživanje veličine i strukture usluga povezanih s posjetama zaštićenim prirodnim područjima i zaštićenoj kulturnoj baštini

Primarna istraživanja koja obuhvaćaju aktivnosti u NP i PP

- Istraživanje nekomercijalnih turističkih usluga s okolišnim utjecajem koje generira smještaj u kućama i stanovima za odmor
- Istraživanje veličine i strukture usluga turizmom generiranog putničkog prijevoza s okolišnim utjecajem (s posebnim naglaskom na cestovni, zračni, linijski obalni pomorski te željeznički putnički prijevoz) te ostvarenog prihoda i dodane vrijednosti pružatelja usluga putničkog prijevoza
- Istraživanje veličine i strukture usluga, s okolišnim utjecajem, turizmom generiranog prijevoza osobnim automobilima i sličnim vozilima
- Istraživanje okolišnih utjecaja nautičkog turizma s naglaskom na domaći kruzing, charter, luke nautičkog turizma i luke otvorene za javni promet te yachting
- Istraživanje veličine i strukture usluga turizmom generiranih izletničkih aktivnosti, jednodnevnog tranzita i sl.
- Istraživanje prihoda i dodane vrijednosti ostvarene u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane generirane potrošnjom posjetitelja s procjenom okolišnog utjecaja.

Zaštićena područja u turizmu RH

- Primarni motiv dolaska turista u RH su elementi prirodne baštine
- Temeljem podataka iz istraživanja TOMAS Hrvatska 2019 :
 - u Jadranskoj Hrvatskoj priroda (56%) je drugi najvažniji motiv dolaska,
 - U Kontinentalnoj Hrvatskoj priroda je najzastupljeniji motiv dolaska (32%)

Obujam posjećivanja

NP/PP	2019	2021	Promjena (%)
NP BRIJUNI	183.101	165.140	-10,9
NP KORNATI	176.837	161.325	-9,6
NP KRKA	1.341.304	733.824	-82,8
NP MLJET	148.395	90.642	-63,7
NP PAKLENICA	143.327	109.166	-31,3
NP PLITVIČKA JEZERA	1.717.634	804.800	-113,4
NP RISNJAK	18.827	20.665	8,9
NP SJEVERNI VELEBIT	32.952	32.317	-2,0
PP BOKOVO	63.741	36.313	-75,5
PP KOPAČKI RIT	40.299	37.212	-8,3
PP LASTOVSKO OTOČJE	31.248	9.576	-226,3
PP LONJSKO POLJE	14.729	93.799	84,3
PP MEDVEDNICA	12.550	100.000	87,5
PP PAPUK	46.954	39.932	-17,6
PP TELAŠĆICA	123.362	243.759	49,4
PP UČKA	30.000	51.000	41,2
PP VELEBIT	46.736	230.055	79,7
PP VRANSKO JEZERO	48.155	69.308	30,5
PP ŽUMBERAK -SAMOBORSKO GORJE	46.678	172.000	72,9
UKUPNO:	4.266.829	3.200.833	-33,3

Sekundarni podatci - obujam

- MINGOR-u – Uprava za zaštitu prirode - Godišnja izvješća JU
- Broj posjeta se temelji na vrlo različitim pristupima, kao i njihovoj kombinaciji gdje je primjenjivo:
 - Broj prodanih ulaznica (kredibilno za one koji imaju jedan ili dva ulaza i otežan ulazak iz drugih smjerova)
 - Broj prodanih ulaznica za plovila
 - Broj posjeta posjetiteljskim centrima
 - Broj korisnika edukativnih programa
 - Posjet određenim lokalitetima u Parku
 - Brojači posjetitelja
 - Procjene za manifestacije

Prihodi od
prodanih
ulaznica

Sekundarni podatci - usluge

- MINGOR vodi upisnik koncesijskih odobrenja za sve JU:
 - sadrži kratki opis djelatnosti koja se daje u koncesiju.
 - različite detaljnost opisa
 - U izvješćima se evidentiraju prihodi od koncesijskih odobrenja
- Istraživanje TOMAS Hrvatska 2019. u tablicama potrošnje turista prikazuje izdatke turista za kulturi i zabavu, sport i rekreaciju i izlete.

Primarno istraživanje - JU

Podaci se prikupljaju za 2022. godinu

Sve JU Nacionalnih parkova, Parkova prirode, Županijske i Gradske ustanove

Provedba istraživanja u prvoj polovici 2023. godine

Osnovne teme: obujam, prihodi, rashodi

Format istraživanja:

- Telefonski intervju
- Prethodna dostava anketnog upitnika/pitanja
- Unificirana excel tablica

Primarno istraživanje - JU

Opći podatci (sjedište, županija, vrsta zaštićenog područja po nacionalnoj i IUCN nomenklaturi)

Način evidencije broja posjetitelja (broj ulaznica, brojači, procjena i drugo)

Broj prodanih ulaznica, korisnika programa, posjetitelja tematskih staza i slično •

Koliki udio je po službenoj evidenciji, odnosno procjeni:

turista u ukupnom broju posjetitelja

procjena broja domaćih turista u ukupnom broju turista

o procjena broja stranih turista u ukupnom broju turista

Primarno istraživanje - JU

Vrste usluga koje se pružaju unutar zaštićenog prirodnog područja (usluge smještaja, usluge posluživanja hrane i pića, vođeni obilazak, vožnja brodom/ vlakićem/ najam bicikla/ posjetiteljski centar i drugo)

Iznos prihoda po navedenim uslugama

Broj i vrsta koncesija dodijeljenih u ZPP

Prihodi po izdanim koncesijskim odobrenjima

Primarno istraživanje - JU

Iznos rashoda za usluge posjećivanja (npr. upravljanje posjetiteljima, usluge naplate ulaznica i slično)

Rashodi za unaprjeđenja stanja okoliša uslijed intenzivnog posjećivanja,

Rashodi za turističku infrastrukturu (npr. uređenje staza, održavanje staza, interpretacije i slično)

Broj zaposlenih i rashodi za zaposlene u uslugama povezanim s posjećivanjem (naplata ulaza, vodiči i slično – isključuje zaposlene u hotelima/restoranima)

Broj zaposlenih i rashodi za zaposlene u uslugama povezanim s zaštitom prirode/unaprjeđenjem stanja prirode (rendžeri i stručne službe)

Potencijalne teme za proširenje istraživanja

- Korištenje zemljišta/prostora
- Vrednovanje usluga eko-sustava (geo-sustava)
- Negativni učinci posjećivanja (na bioraznolikost, georaznolikost, kvalitetu voda, utjecaju buke, prašine, ...)
- Troškovi proizašli iz:
 - emisija u zrak (smještaj + transport)
 - proizvodnja otpada
 - vodopskrba i odvodnja
 - energija

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

H V A L A N A P A Ž N J I !

Pitanja?

Kontakti:

Adresa:

Institut za turizam, Vrhovec 5
10000 Zagreb, Hrvatska

Tel.:

+385/1/3909 666

E-mail:

info@iztzg.hr,
izidora.markovic@iztzg.hr

Web:

www.iztzg.hr;
www.crosto.hr

60

godina / anniversary

institut za turizam
institute for tourism